

รายงานการค้นคว้าอิสระ (แผน ข)
ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาการทำส้มแผ่นใบทองกวาวของ
ชุมชนบ้านตัวเกา ตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

PARTICIPATORY KNOWLEDGE - MANAGEMENT OF LOCAL WISDOM:
A CASE STUDY OF DRIED MANGO PASTE ON BASTARD TEAK LEAF IN TUA KAO
COMMUNITY, THA NGEO SUBDISTRICT, BANPHOTPHISAI DISTRICT,
NAKHONSAWAN PROVINCE

พินณรักษ์ พันธุมาศ, ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล¹, ปฎิภาณ สุทธิกุลบุตร¹,
และ รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย¹

¹ สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹ Geosocial Based Sustainable Development, Faculty of Agricultural Production, Maejo University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาวของชุมชนบ้านตัวเกา 2) เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การทำส้มแผ่นใบทองกวาวของชุมชนบ้านตัวเกา

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research Method) ด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม ถอดบทเรียนประเด็นภูมิปัญญาการทำส้มแผ่น เพื่อทราบข้อมูลเชิงลึก การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม แบบประเมินสมรรถนะ - แบบวัดสเกล เพื่อวัดระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติหรือพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ใช้การจัดการความรู้ - เน้นกระบวนการ 7 ขั้นตอนในการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาว เพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาจากผู้ทำส้มแผ่นใบทองกวาวของชุมชนบ้านตัวเกา หมู่ที่ 1 ตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 20 คน ที่ใช้ใบทองกวาวในขั้นตอนการจะตากทั้งหมด เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

๓๕๗

จากผลการศึกษา พบว่า การทำส้มแผ่นของชุมชนบ้านตัวเกาจัดเป็นภูมิปัญญาด้านการถนอมอาหาร มีมานานกว่า 200 ปี อัตลักษณ์ของส้มแผ่นบ้านตัวเกา คือ ส้มแผ่นที่ทำเองกับมือตากด้วยใบทองกวาว มีลวดลายในตัว กลิ่นหอม ปัจจุบันผู้ทำส้มแผ่นทั้งหมดเป็นผู้หญิง อายุเฉลี่ย 68 ปี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำส้มแผ่นมากกว่า 40 ปี ทุกคนมีสมรรถนะที่อยู่ในระดับเชี่ยวชาญพิเศษ เริ่มเรียนรู้การทำส้มแผ่นมาจากครอบครัว ขั้นตอนการทำส้มแผ่น มีทั้งหมด 2 แบบ และส่วนใหญ่เป็นแบบที่ 1แบบกวนก่อนยี้ คือ เริ่มจาก ปอก ปรงรส กวน ยี้ และ ตาก ลอก และแพ็ค ส่วนใหญ่จะไม่เลิกทำส้มแผ่น จะทำจนกว่าร่างกายไม่ไหว จำนวนคนทำส้มแผ่นในชุมชนน้อยลงเนื่องจากการทำส้มแผ่นมีหลายขั้นตอน ละเอียด ประณีต คนสืบทอดภูมิปัญญาน้อยลง เพราะเนื่องจากคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไปเรียนหนังสือ เรียนจบแล้วมีงานอื่นทำ ส่วนใหญ่ไม่มีการสืบต่อภูมิปัญญาภายในครอบครัว เพราะลูกมีงานอื่นทำ และบางคนไปทำงานอยู่ไกล การดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาต้องมีการสร้างแรงจูงใจ ทำเป็นตัวอย่าง และปรับประยุกต์วิธีการขั้นตอนการทำส้มแผ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัย ชุดความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ทั้งหมดจำนวน 17 เรื่อง รวม 41 ชุดความรู้ ได้แก่ 1) ชุดความรู้ การประยุกต์ภูมิปัญญาจากเดิม 1 ชุดความรู้ 2) ชุดความรู้การคัดเลือกใบทองกวาว 1 ชุดความรู้ 3) ชุดความรู้ขั้นตอนการเตรียมใบทองกวาว มี 13 ชุดความรู้ 4)ชุดความรู้การคัดเลือกชนิดพันธุ์ของมะม่วงที่จะนำมาทำส้มแผ่นมี 2 ชุดความรู้ 5) ชุดความรู้ขั้นตอนการทำความสะอาดมะม่วงมี 1 ชุดความรู้ 6) ชุดความรู้ขั้นตอนการปอกเปลือกมะม่วงมี 3 ชุดความรู้ 7) ชุดความรู้ขั้นตอนการปรงรสมี 3 ชุดความรู้ 8) ชุดความรู้ในการปรับแต่งรสชาติ 3 ชุดความรู้ 9) ชุดความรู้ขั้นตอนการกวนมี 1 ชุดความรู้ 10) ชุดความรู้ขั้นตอนการยี้หรือปั่น มี 2 ชุดความรู้ 11) ชุดความรู้ขั้นตอนการเจาะ มี 1 ชุดความรู้ 12) ชุดความรู้ขั้นตอนการตากและการเก็บส้มแผ่น มี 2 ชุดความรู้ 13)ชุดความรู้ในการเลือกสถานที่ตากมี 1 ชุดความรู้ 14) ชุดความรู้ขั้นตอนการลอกส้มแผ่น มี 1 ชุดความรู้ 15) ชุดความรู้ขั้นตอนการพับส้มแผ่น มี 2 ชุดความรู้ 16) ชุดความรู้ภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาว แบ่งตามลำดับขั้นตอนในการทำส้มแผ่นได้ทั้งหมด 2 ชุดความรู้ และ 17) ชุดความรู้ใหม่ขั้นตอนการทำส้มแผ่นใบทองกวาวที่ร่วมกันออกแบบ นำไปใช้ถ่ายทอดและพาทำ กับกลุ่มเยาวชนเป้าหมายในชุมชน 1 ชุดความรู้

จากผลการศึกษาเพื่อสืบต่อองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าของชุมชน โรงเรียนต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อนำการทำส้มแผ่นไปเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนให้เยาวชนได้เรียนรู้ซึมซับภูมิปัญญา ในรูปแบบกิจกรรมที่มีการถ่ายทอด พาทำจากปราชญ์เจ้าของภูมิปัญญา และต่อยอดนำชุดความรู้ขั้นตอนการทำส้มแผ่นใบทองกวาวของชุมชน สร้างสื่อการเรียนรู้ในลักษณะเรื่องเล่า การดูภาพเคลื่อนไหว หรือคู่มือฉบับสรุปตก ที่มีภาพสีประกอบ เพื่อการเข้าถึง ในกลุ่มเยาวชนเป้าหมาย เพิ่มอีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ: ภูมิปัญญา, ชุดความรู้, ส้มแผ่นใบทองกวาว, และ, ยี้

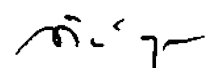
ก.จ.

Abstract

This mixed study aimed to: 1) collect, analyze and synthesize knowledge and wisdom about dried mango paste on bastard teak leaves of Ban Tua Kao and 2) design and develop a knowledge management model of dried mango paste on bastard teak leaf production of 13 Ban Tua Kao. The sample group consisted of 20 dried mango paste producers in Ban Tua Kao community, Tha Ngeo sub-district, Banphotphisai district, Nakhon Sawan province obtained by purposive sampling. Qualitative data were collected through interview schedule, focus group discussion, participatory and non-participatory observation. For quantitative data, questionnaire, and competency assessment form that measured scales according to specific topics were used.

The mixed research method employed questionnaire, interview schedule, focused group discussion and lessons learned from the wisdom of making dried mango paste. It aimed to gain insight data. Besides, participatory and non-participatory observation were also used. Moreover, competency assessment for and scale form were used for measuring a level of knowledge, skills attitudes and behavior of the sample group. For knowledge management, it focused on 7 steps of the process analyzing/synthesizing the said wisdom. The sample groups consisted of 20 dried mango paste producers at Moo1, Tha Ngew sub-district, Banphotphisai district, Nakhon Sawan province. These sample group members were obtained by purposive sampling.

The knowledge set obtained from this study consisted of 17 topics, totaling 41 knowledge sets, namely: 1) application of traditional wisdom (1 set); 2) selection of bastard teak leaves (1 set); 3) preparation of bastard teak leaves (13 sets); 4) selection of mango varieties for dried mango paste (2 sets); 5) mango cleaning procedures (1 set); 6) mango peeling procedures (3 sets); 7) seasoning procedures (3 sets); 8) flavor customization (3 sets); 9) mango stirring procedures (1 set); 10) mashing or smearing procedures (2 sets); 11) crushing procedures (1 set); 12) mango paste drying and collecting (2 sets); 13) selection of a place for mango paste drying (1 set); 14) peeling dried mango paste sheets (1 set); 15) folding dried mango paste sheets (2 sets); 16) dried mango paste on bastard teak leaves production (2 sets); and 17) a new set of knowledge about dried mango paste on bastard teak leaves production which was jointly designed and transferred it to the target youth group in the community (1 set). For the knowledge/wisdom continuation, the school must

coordinate with the community in the form of activities that are passed down by local scholars and then further develop. Furthermore, it should have learning media preparation in the form of motive cartoon or an colorful guidebook/notebook.

Keywords: wisdom, knowledge set, dried mango paste on bastard teak leaves, smearing, crushing

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การจัดการความรู้ คือ เครื่องมือสำคัญที่จะช่วยป้องกันความรู้สูญหาย และยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา แข่งขัน ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับองค์กร ระดับชุมชน หรือระดับชาติ เพราะการจัดการความรู้ที่ดี จะทำให้มีคลังข้อมูลความรู้ที่มีคุณภาพ เป็นระบบ และสามารถนำข้อมูลที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้กับสิ่งต่าง ๆ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทันทั่วทั้ง การจัดการความรู้ไม่เพียงเป็นแต่เครื่องมือเพื่อที่จะพัฒนาองค์กร ชุมชน หรือประเทศชาติ เท่านั้น แต่การจัดการความรู้มุ่งเป้าเพื่อให้เกิดการพัฒนาคน และพัฒนางาน ควบคู่ไปด้วย บนพื้นฐานขององค์กร ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เอื้ออาทร (วิจารณ์ พานิช, 2549) ปัจจุบันการจัดการความรู้ เป็นเครื่องมือที่นิยมถูกหยิบนำไปใช้อย่างมาก เกี่ยวกับงานด้านภูมิปัญญา เพราะเนื่องจากภูมิปัญญา คือสิ่งที่มีความรู้เฉพาะระดับบุคคล เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ อาจเกิดความไม่ต่อเนื่องหรือไม่สอดคล้องกับภาวะการณ์ของสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความเสี่ยงที่ความรู้จะสูญหายไปกับผู้รู้ ซึ่งคงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่ต้องเกิดการสูญเสียภูมิปัญญา ซึ่งเป็นรากเหง้า เป็นมรดกที่ทรงคุณค่าไป เราปฏิเสธไม่ได้ว่าภูมิปัญญา เป็นพลวัต มีการเคลื่อนที่ไปข้างหน้า พร้อมกับการปรับเปลี่ยนพัฒนาการ ดังนั้นหากไม่มีการสืบทอดต่อ หรือไม่มีกระบวนการที่เหมาะสมเข้าไป เพื่อการจัดการความรู้ของภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าเหล่านั้น ในอนาคตบางภูมิปัญญาคงเหลือเพียงแต่เรื่องเล่าขานที่ผิด ๆ ถูก ๆ เท่านั้นเอง

“ส้มแผ่นใบทองกวาว ของชุมชนบ้านตั่วเกา” นับเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาของชุมชนบ้านตั่วเกา ตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีมานานมากกว่า 100 ปี (กิมหลี่ บรรเทาทุกข์, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2565) ซึ่งเกิดจากการถนอมอาหารภายในครัวเรือน โดยการนำมะม่วงสุกนำไปผ่านกระบวนการกวน จากนั้นนำไปจะบนใบทองกวาว และตากแดดทำให้แห้ง เก็บไว้รับประทานเป็นของหวาน ของกินเล่น และของฝาก เป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีภายในชุมชนมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน อาศัยการสังเกต ผักตัด ทดลอง จนเกิดเป็นความชำนาญ เป็นวิถี เป็นความนิยม ที่สั่งสม สืบทอดต่อกันมา กระบวนการทำในแต่ละขั้นตอน ล้วนแอบแฝงและสะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิตที่เอื้อเฟื้อกันภายในชุมชน รวมถึงยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในครอบครัว ที่ใช้ในการบ่มเพาะ ความรับผิดชอบ การช่วยเหลืองานบ้าน การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ของบุตรหลานในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อนในเมื่อสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี ในอดีตเกือบทุกครอบครัวในชุมชน จะนิยมทำส้มแผ่น

กิมหลี่

ไว้รับประทานเอง และบางส่วนจะแบ่งจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้กับครอบครัว ในบางครั้งพอถึงช่วงเปิดภาคเรียนของบุตรหลานจะนำรายได้จากการจำหน่ายส้มแผ่นที่ช่วยกันทำในครอบครัว ไปซื้ออุปกรณ์การเรียน จ่ายค่าหนังสือเรียน ซื้อเสื้อผ้าชุดนักเรียนใหม่ แต่ปัจจุบันพบว่าภายในชุมชน เหลือครอบครัวที่ยังทำส้มแผ่นไว้รับประทานเอง และจำหน่าย ประมาณ 20 ครอบครัว ผู้ที่ยังทำส้มแผ่นปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุแล้ว วิธีการช่วยเหลือ หรือการร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการทำส้มแผ่นภายในครอบครัว ของบุตรหลานในครอบครัวลดน้อยลง รวมถึงความนิยมในการบริโภคส้มแผ่นของคนรุ่นใหม่ในชุมชนก็ลดลงเช่นกัน

จากข้อมูลดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการจัดการเข้าไป จัดการความรู้ภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาวแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านตัวเกา ตำบลท่าจี้ว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเป็นการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาว ออกแบบ พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การทำส้มแผ่นใบทองกวาวของชุมชนบ้านตัวเกา ที่เหมาะสม เพื่อให้ภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า ซึ่งนับเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชน ถูกส่งต่อ เกิดการประยุกต์สืบทอดที่เหมาะสมกับคนในรุ่นปัจจุบันของชุมชนหรือผู้ที่สนใจสืบทอดภูมิปัญญาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาวแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านตัวเกา
2. เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการความรู้การทำส้มแผ่นใบทองกวาวแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านตัวเกา

ทบทวนวรรณกรรม

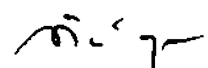
ผานิตย์ นาขยัน (2562) กล่าวว่า ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นต่อไปนั้น ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ภูมิปัญญาเองก็มีบทบาทในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ฝีมือและขยายทักษะการเรียนรู้ และการถ่ายทอดของตนเองอยู่แล้ว อย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ และจำกัดอยู่แค่ในระดับบุคคลเท่านั้น อาจเกิดความไม่ต่อเนื่องหรือไม่สอดคล้องกับภาวะการณ์ของสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงควรนำวิธีการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกมาปรับประสานในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

สามารถ จันทรสุรีย์ (2534) ได้ จำแนกการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ 2 วิธี ดังนี้

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เนื่องจากเด็กเป็นวัยที่เรียนรู้โลกรอบ ๆ ตัวเองกิจกรรมการถ่ายทอดจึงเป็นเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น

การเล่านิทาน การทดลองทำหรือการเข้าร่วมปรากฏการณ์ ตลอดจนการเล่นปริศนาคำทาย

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ถือว่าผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ มานานพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรงหรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมทางธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ

ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีแต่งงานของท้องถิ่นต่าง ๆ จะมีขั้นตอนผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาววิธีการถ่ายทอดในรูปแบบการบันทึก เช่น การสอดแทรกในคำร้องของบันทึกถ้าจะแบ่งลักษณะ การถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตตามรูปแบบใหญ่ ๆ อาจแบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กับแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในอดีตส่วนใหญ่ได้จารึกหรือเขียนไว้ในใบลานหรือสมุดข่อยที่ชาวบ้านภาคใต้เรียกว่า บุตดำ บุตขาว ส่วนในปัจจุบัน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านสื่อมวลชนทุกสาขา เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และอื่น ๆ

องค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ จากแนวคิดนักการศึกษา กาเย่ (Gagne)

1. ผู้เรียน (Learner) มีระบบสัมผัสและ ระบบประสาทในการรับรู้
2. สิ่งเร้า (Stimulus) คือ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
3. การตอบสนอง (Response) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้
4. การสอนด้วยสื่อตามแนวคิดของกาเย่ (Gagne)
5. เร้าความสนใจ มีโปรแกรมที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เช่น ใช้ การ์ตูน หรือ กราฟิกที่ดึงดูดสายตา

ดึงดูดสายตา

6. ความอยากรู้อยากเห็นจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียน การตั้งคำถามก็เป็นอีกสิ่งหนึ่ง

7. บอกวัตถุประสงค์ ผู้เรียนควรทราบถึงวัตถุประสงค์ ให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียนเพื่อให้ทราบว่าบทเรียนเกี่ยวกับอะไร

8. กระตุ้นความจำผู้เรียน สร้างความสัมพันธ์ในการโยงข้อมูลกับความรู้ที่มีอยู่ก่อน เพราะสิ่งนี้สามารถทำให้เกิดความทรงจำในระยะยาวได้เมื่อได้โยงถึงประสบการณ์ผู้เรียน โดยการตั้งคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หรือเนื้อหานั้น ๆ

9. เสนอเนื้อหา ขั้นตอนนี้จะเป็นการอธิบายเนื้อหาให้กับผู้เรียน โดยใช้สื่อชนิดต่าง ๆ ในรูป กราฟิก หรือ เสียง วิดีโอ

10. การยกตัวอย่าง การยกตัวอย่างสามารถทำได้โดยยกกรณีศึกษา การเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจได้ชัดขึ้น

11. การฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะหรือพฤติกรรม เป็นการวัดความเข้าใจว่าผู้เรียนได้เรียนถูกต้อง เพื่อให้เกิดการอธิบายซ้ำเมื่อรับสิ่งที่ผิด

12. การให้คำแนะนำเพิ่มเติม เช่น การทำแบบฝึกหัด โดยมีคำแนะนำ

13. การสอบ เพื่อวัดระดับความเข้าใจ

14. การนำไปใช้กับงานที่ทำในการทำสื่อควรมี เนื้อหาเพิ่มเติม หรือหัวข้อต่าง ๆ ที่ควรจะต้องเพิ่มเติม

สรุป การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบที่สำคัญ ทั้งหมด 3 ส่วน คือ ส่วนผู้ถ่ายทอด (ส่งสาร) ส่วนผู้รับทอด (รับสาร) และเครื่องมือ/วิธีการ ในการใช้ในการถ่ายทอด (สื่อสาร) อาจขยายความเพิ่มเติม ในแต่ละส่วน ได้ดังนี้คือ

ก. ๗

1. ในส่วนผู้ถ่ายทอด (ส่งสาร) ต้องมีทักษะ มีประสบการณ์ มีความแม่นยำในข้อมูล ที่จะนำมาส่งต่อ และเลือกใช้วิธีการ/สื่อที่น่าสนใจ จูงใจ ง่ายและเหมาะสมกับกลุ่มผู้สืบทอด (รับสาร)
2. ในส่วนของผู้สืบทอด (รับสาร) ต้องมีความตั้งใจ มุ่งมั่น จดจ่อ กับสิ่งที่สืบทอด (สารที่ส่งมา) กระตือรือร้น และเห็นความสำคัญ
3. ในส่วนของเครื่องมือ/วิธีการ ที่นำมาใช้ในการถ่ายทอด (สืบทอด) ควรเลือกประยุกต์ใช้เครื่องมือ (สื่อ) ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สืบทอด (ผู้รับสาร) และควรมีการถ่ายทอดในเชิงทฤษฎี ร่วมกับการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในระดับที่ดียิ่งขึ้นของผู้สืบทอด (รับสาร/ผู้เรียน)

วิธีดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินงานวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาว แบบมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านตัวเกา ตำบลท่าจี้ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ การวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาข้อมูลภายในขอบเขตพื้นที่ หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านตัวเกา ตำบลท่าจี้ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยเป็นกลุ่มชาวบ้านที่ทำส้มแผ่นใบทองกวาว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาว แบบมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านตัวเกา ตำบลท่าจี้ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ แบ่งได้ดังนี้

ประชากรในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านตัวเกาทั้งหมด ประมาณ 338 ครัวเรือน 1,141 คน

กลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ 1) ชาวบ้านของชุมชนบ้านตัวเกา ตำบลท่าจี้ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 20 คน ที่ทำส้มแผ่นโดยใช้ใบทองกวาวในขั้นตอนการแฉะตากทั้งหมด เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง 2) เยาวชนในชุมชน และผู้ที่สนใจ ร่วมกิจกรรมทดลองทำส้มแผ่นที่กลุ่มตัวอย่างร่วมกันออกแบบพัฒนาไว้ จำนวน 15 คน

เครื่องมือในการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาว แบบมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านตัวเกา ตำบลท่าจี้ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

1. แบบสอบถาม - ประเด็นภาพรวมทั่วไปเกี่ยวข้องกับบริบทชุมชนบ้านตัวเกา ประวัติความเป็นมาของชุมชน พัฒนาการชุมชน ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ภูมิปัญญาที่เด่นชัดของชุมชน และข้อมูลทางด้านกายภาพของชุมชน ประวัติความเป็นมาและพัฒนากิจการภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาว ของชุมชนบ้านตัวเกา ตำบลท่าจี้ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

๓๕๗

2. แบบสัมภาษณ์ - เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก หรือแบบสัมภาษณ์การอภิปรายกลุ่ม โดยเน้นประเด็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำสั้มนั้ ทั้งใหม่และเก่า กับกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงข้อมูลทั่วไป และข้อมูลเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจและสังคม ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม

3. แบบประเมินสมรรถนะ - แบบวัดสเกล ใช้วัดระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติ หรือพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับความรู้ภูมิปัญญาการทำสั้มนั้

4. การจัดการความรู้ - เน้นกระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน ในการรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้ การกลั่นกรองความรู้ ภูมิปัญญาการทำสั้มนั้ไบทองกวาว ออกแบบพัฒนาวิธีการทำสั้มนั้ใหม่ ที่สามารถนำไปถ่ายทอดและทดลองลงมือทำเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชนและผู้ ที่สนใจ

5. การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม

6. การสนทนากลุ่ม และการคืนข้อมูลให้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของ ข้อมูลที่ได้มา การสนทนากลุ่ม และถอดบทเรียนที่ได้จากการทดลองทำสั้มนั้ ตามวิธีที่ช่วยกัน ออกแบบและพัฒนา กับกลุ่มตัวอย่าง เยาวชนและผู้ ที่สนใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัยการจัดการความรู้ภูมิปัญญาการทำสั้มนั้ไบทองกวาว แบบมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านตัวเกา ตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดการเก็บรวบรวม ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ที่เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางประชากร สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการภูมิปัญญาการทำสั้มนั้ไบทองกวาวโดย รวบรวมและสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการสำรวจ หนังสือ แนวคิดทฤษฎี บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ หนังสือ เอกสาร วารสาร หลักฐานอื่น ๆ และสื่อสิ่งพิมพ์ในระบบออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหน่วยงานราชการที่ได้เก็บรวบรวมไว้ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าจั่ว และ

2. การรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ ข้อมูลหลัก เป็นรายบุคคล ผู้วิจัยใช้คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าเรื่องได้อย่างเต็มที่ ตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้

3. การรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต ตลอดเวลาที่อยู่ในสนาม ทั้งการ สังเกตทั่วไป และการสังเกตระหว่างการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบรายบุคคล และการการสนทนา กลุ่ม

4. การรวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีสนทนากลุ่ม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการ สนทนา สอบถาม และเพื่อนำผลการวิเคราะห์ภูมิปัญญาของการทำสั้มนั้ไบทองกวาวกลุ่ม ไป สนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อยืนยันข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยจะนำผลการ สนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้อง ครบถ้วนและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ก. ๗

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการจำแนกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้อมูล มี 2 จากจากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล จากการสนทนากลุ่ม การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นหลัก โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์

2. ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) แบบประเมินสมรรถนะ - แบบวัดสเกล ตามหัวข้อที่ได้กำหนดไว้แล้ว เพื่อทราบ ระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติหรือพฤติกรรม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อบรรยายข้อมูล และสรุปข้อมูล ที่ได้จากแบบสอบถาม ได้แก่ ร้อยละ สูงสุด ต่ำสุด และค่าเฉลี่ย

3. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบแบบ 3 เสา (Triangulation) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่มาจากหลายแหล่ง เช่น จากการสัมภาษณ์ จากแบบสอบถาม ข้อมูลจากการสังเกต และการจัดเวทีคืนข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัยและวิจารณ์

จากงานวิจัย พบว่า ยุคสมัย กาลเวลา ได้เข้ามามีบทบาททำให้ความเข้มข้นของการสืบสานภูมิปัญญาจางลง เนื่องจากข้อจำกัดของการส่งต่อสืบทอดภูมิปัญญานี้ เริ่มมาจากภายในครอบครัว โดยเป็นการถนอมอาหารภายในครัวเรือน และผู้นำภูมิปัญญานี้หลัก ๆ คือผู้หญิง โดยเด็กผู้หญิงจะได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาตั้งแต่เป็นเด็กเล็ก ๆ ที่เริ่มสามารถช่วยเหลืองานในครอบครัวได้ ก็จะถูกปลูกฝังภูมิปัญญานี้ โดยพอถึงช่วงฤดูการมะม่วงพื้นบ้านสุก ก็จะเริ่มจากการเป็นลูกมือ ที่ช่วยในบางขั้นตอนการทำส้มแผ่นที่ง่าย ๆ ก่อน เช่น การคัดเลือกเก็บมะม่วงสุกหล่นจากต้น การปอกมะม่วงเป็นต้น และเมื่อเด็กหญิงมีความชำนาญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จะได้รับความไว้วางใจให้เริ่มทำในขั้นตอนที่ซับซ้อน หรือขั้นตอนที่ประณีตเพิ่มขึ้น จนสามารถที่จะทำได้เองทุกขั้นตอน และถึงขั้นเชี่ยวชาญ ส่งสมประสบการณ์ที่ผ่านการกระทำของตนเอง จนสามารถถ่ายทอดส่งต่อให้รุ่นถัดไปได้ แต่ในปัจจุบันพบว่า การสืบทอดภูมิปัญญากันภายในครอบครัวส่วนใหญ่ได้ขาดช่วงลง เนื่องจากการใช้ชีวิตของคนในชุมชนได้ปรับเปลี่ยนไปตามวิถีของสังคม เศรษฐกิจ ปัจจุบันลูกหลาน ไปเรียนที่อื่น มีสิ่งอื่น มาเบี่ยงเบนเวลาความสนใจไป การช่วยเหลืองานบ้านก็ลดลง และเมื่อเรียนจบก็ไปทำงานกันไกลบ้าน ปัจจุบันจะเหลือแต่ก็เพียงผู้สืบทอดภูมิปัญญาที่ร่วงโรย สู้วัยชรา ถึงแม้จะมีกำลังสืบทอดอีกเพียงไม่กี่เอือกปี ก็ยังคงจะยั้งหยุดสืบทอดทำต่อไป จนกว่าจะแยกจากภูมิปัญญาด้วยลมหายใจ และคงเป็นความภูมิใจสุดท้ายสัก ๆ ของผู้สืบทอดภูมิปัญญารุ่นย่า ยาย ปัจจุบัน ที่ได้ทำหน้าที่สืบทอดภูมิปัญญาอย่างเต็มที่ เต็มความสามารถในช่วงชีวิตของตนเอง ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและกาลเวลา ซึ่งได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจ พิถีพิถัน ละเมียดละไมในทุกขั้นตอน เพื่อส่งต่อคุณค่าของผลผลิต

๓๖๗

ของภูมิปัญญาให้ทุกคนได้สัมผัส และคงมีความเสียใจลึก ๆ ถ้าภูมิปัญญานี้ จะไร้ผู้สืบทอด เหลือเป็นเพียงตำนานคำบอกเล่าของชุมชนในอนาคตภายหน้า ซึ่งสอดคล้องกับ ผาณิตย์ นาขยัน (2562) ได้กล่าวไว้ว่า ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นต่อไปนั้น ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ภูมิปัญญาเองก็มีกลไกในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ฝีมือและขยายทักษะการเรียนรู้ และการถ่ายทอดของตนเองอยู่แล้ว อย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ และจำกัดอยู่แค่ในระดับบุคคลเท่านั้น อาจเกิดความไม่ต่อเนื่องหรือไม่สอดคล้องกับภาวะการณ์ของสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงควรนำวิธีการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกมาปรับประสานในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากงานวิจัย ได้ทดลองร่วมกัน คิดออกแบบกับเจ้าของภูมิปัญญาในชุมชน มีการวางแผนขั้นตอนการทำสัมผัสที่ง่ายขึ้น สะดวกขึ้น ให้สอดคล้องกับยุคสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งแก่นของภูมิปัญญา และนำภาพถ่ายทอด สอน จับมือทำกับกลุ่มเยาวชนที่สนใจ สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสัมผัสแบบใบทองกวาว นอกฤดูการ” ผลปรากฏว่า หลังจากการจัดกิจกรรมได้ทำการ ถอดบทเรียน โดยใช้เครื่องมือ After Action Review (AAR) กับกลุ่มเยาวชน พบว่า ความรู้สึกหรือสิ่งที่เยาวชนทุกคนที่ร่วมกิจกรรมอยากบอก มากที่สุด คือ สนุก ซึ่งสอดคล้องกับ สามารถ จันทสุรย์ (2534) ได้ จำแนกการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ 2 วิธี 1) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เนื่องจากเด็กเป็นวัยที่เรียนรู้โลกรอบ ๆ ตัวเองกิจกรรมการถ่ายทอดจึงเป็นเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ 2) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ถือว่าผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ มานานพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ

จากกระบวนการจัดกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสัมผัสแบบใบทองกวาว นอกฤดูการ” เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา และพาลงมือ โดยเจ้าของภูมิปัญญาทุกท่านมีความเชี่ยวชาญพิเศษ ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน และวิธีการที่ใช้ในการถ่ายทอดกิจกรรมปฏิบัติการการทำสัมผัสแบบใบทองกวาว ที่จัดภายใน 1 วัน ให้เยาวชนได้เรียนรู้ และมีส่วนร่วมเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอนของการทำสัมผัส เน้นความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน และประยุกต์ให้เยาวชนสามารถทำได้ และเยาวชนทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ ก็เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ มีความใส่ใจเรียนรู้ และกระตือรือร้นในการทดลองทำสัมผัสในทุกขั้นตอน จะพบว่า เป็นไปตามข้อสรุป ทฤษฎีการเรียนรู้ จากแนวคิดนักการศึกษา กาเย่ (Gagne) ที่ว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบที่สำคัญ ทั้งหมด 3 ส่วน คือ ส่วนผู้ถ่ายทอด (ส่งสาร) ส่วนผู้สืบทอด (รับสาร) และเครื่องมือ/วิธีการ ในการใช้ในการถ่ายทอด (สื่อสาร) อาจขยายความเพิ่มเติม คือ 1) ในส่วนผู้ถ่ายทอด (ส่งสาร) ต้องมีทักษะ มีประสบการณ์ มีความแม่นยำในข้อมูล ที่จะนำมาส่งต่อ และเลือกใช้วิธีการ/สื่อที่น่าสนใจ ง่ายและเหมาะสมกับกลุ่มผู้สืบทอด (รับสาร) 2) ในส่วนของผู้สืบทอด (รับสาร) ต้องมีความตั้งใจ มุ่งมั่น จดจ่อ กับสิ่งที่จะสืบทอด (สารที่ส่งมา) กระตือรือร้น และเห็นความสำคัญ 3) ในส่วนของเครื่องมือ/วิธีการ ที่นำมาใช้ในการถ่ายทอด (สื่อบาน) ควรเลือกประยุกต์ใช้เครื่องมือ (สื่อ) ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สืบทอด (ผู้รับสาร)

๓๖๗

และควรมีการถ่ายทอดในเชิงทฤษฎี ร่วมกับการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในระดับที่ยั่งยืนของผู้สืบทอด (รับสาร/ผู้เรียน)

สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษา การออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การทำส้มแผ่นใบทองกวาว ของชุมชนบ้านตัวเกา

ผู้ที่ทำส้มแผ่น ทุกท่านเป็นผู้หญิง และส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำส้มแผ่นมากกว่า 40 ปีขึ้นไป โดยเริ่มทำส้มแผ่นกับคนในครอบครัว ตั้งแต่อายุน้อย และส่วนใหญ่ก็จะไม่เลิกทำส้มแผ่นจนกว่าร่างกายจะทำได้ไหว คนภายในชุมชนเองก็ยังนิยมรับประทานส้มแผ่นเหมือนเดิม แต่แนวโน้มของคนที่ทำส้มแผ่นในชุมชนกลับน้อยลง ส่วนใหญ่เพราะการทำส้มแผ่นมีหลายขั้นตอน ละเอียด พิถีพิถัน ซ้ำรับประทาน สะดวกกว่า คนที่จะมาสืบทอดภูมิปัญญาภายในชุมชนก็มีแนวโน้มน้อยลง เนื่องจาก เยาวชนส่วนใหญ่ไปเรียนหนังสือ ไม่ค่อยได้อยู่บ้าน และเรียนจบก็มีงานอื่นทำ การสืบทอดภูมิปัญญาเป็นไปตามยุคตามสมัย การสืบสานภูมิปัญญาปัจจุบันไม่ได้เข้มข้น เพราะเยาวชน ไม่ได้มาช่วยทำอย่างจริงจัง ทำให้เป็นทุกขั้นตอน บางบ้านก็มีแต่ลูกหลานผู้ชาย และการสืบทอดภูมิปัญญาภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ไม่มีเลย เพราะลูก ๆ มีงานอื่นทำ และบางคนไปทำงานอยู่ไกล ส่วนแนวคิดที่จะช่วยดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญา ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ต้องมีการสร้างแรงจูงใจ ทำเป็นตัวอย่าง และปรับประยุกต์วิธีการขั้นตอนการทำส้มแผ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผลการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การทำส้มแผ่นใบทองกวาวของชุมชนบ้านตัวเกา

สรุปผลการจัดประชุมคืบข้อมูล ได้มีการร่วมกันระดมความคิดเห็นกับกลุ่มผู้ทำส้มแผ่น ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน ได้ข้อสรุปการร่วมกันระดมความคิดเห็น ดังนี้

1. หาหรือเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการสืบทอดภูมิปัญญา โดยเฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา ที่มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ ควบคู่กับการถ่ายทอดรักษาภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาว

2. ช่วยกันออกแบบวิธีการส่งต่อภูมิปัญญาภายในชุมชนให้กับกลุ่มเยาวชนในชุมชน และช่วยกันออกแบบขั้นตอนการทำส้มแผ่นใบทองกวาว เพื่อที่จะใช้สำหรับทดลองจัดกิจกรรมปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทำส้มแผ่นใบทองกวาว โดยเจ้าของภูมิปัญญาเป็นผู้พาทำ และให้เยาวชนกลุ่มเป้าหมายได้ลงมือทำ

1. ข้อหาหรือและแนวทางเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่กับการถ่ายทอดรักษาภูมิปัญญาการทำส้มแผ่นใบทองกวาว ที่ได้จากการวางแผนทางพัฒนาร่วมกันกับกลุ่มและชุมชน

การสร้างพื้นที่ปลูกอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ร่วมกันภายในชุมชน บนพื้นที่สาธารณะของชุมชน สภาพสถานการณ์ปัจจุบันของทรัพยากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำส้มแผ่นใบทองกวาว มีแนวโน้มลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะ มะม่วงพันธุ์น้ำตาล ที่เป็นมะม่วงพันธุ์พื้นเมืองที่มีคุณสมบัติเหมาะสม

ก.จ.

สำหรับการนำมาทำสั้มน้ำมันมากที่สุด ถูกตัดโค่นลง นำไปทำเชื้อเพลิงเผาถ่าน และส่งโรงไฟฟ้าชีวมวล เป็นจำนวนมากขึ้น และทรัพยากรธรรมชาติชนิดหนึ่งชนิดที่สำคัญเช่นกันคือ ต้นทองกวาว ซึ่งระยะหลังมานี้ ก็มีจำนวนลดลงโดยเฉพาะต้นที่อยู่บริเวณข้างสองฝั่งถนนสาย 1037 ซึ่งเป็นถนนสายหลัก ที่เชื่อมต่อระหว่างอำเภอบรรพตพิสัย และผ่านชุมชน ไปยังทางออกสายเอเชีย หรือทางหลวงหมายเลข 1 เนื่องจากมีโครงการขยายถนนและทำให้ต้องมีการตัดต้นไม้ข้างทางเป็นจำนวนมาก ซึ่งรวมถึงต้นทองกวาวด้วย จากเหตุการณ์ดังกล่าวที่มีผลให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาการทำสั้มน้ำมันใบทองกวาวของชุมชนลดลง มีการคาดการณ์ถึง ความเกี่ยวเนื่องในผลกระทบที่เริ่มเกิดในปัจจุบันและอาจเพิ่มความรุนแรงขึ้นในอนาคต จึงมีแนวคิดในการที่จะช่วยกันปลูกต้นมะม่วงน้ำตาล และต้นทองกวาว ทดแทนเพิ่มขึ้นในพื้นที่สาธารณะที่ยังว่างเปล่าของชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ ใ้ใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชน และเป็นกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ทำสั้มน้ำมันปัจจุบันกับเยาวชนในชุมชน ซึ่งกิจกรรมอาจจัดในวันสำคัญต่าง ๆ ตามความเหมาะสม โดยมีตัวแทนกลุ่มจะลงติดต่อกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลทำงั่วก่อน เพื่อขอใช้พื้นที่สาธารณะในการปลูกต้นไม้

2. แนวทางวิธีการส่งต่อภูมิปัญญาภายในชุมชนให้กับกลุ่มเยาวชนในชุมชนเกี่ยวกับการทำสั้มน้ำมัน

จัดกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสั้มน้ำมันใบทองกวาวนอกฤดูกาล” ให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทำสั้มน้ำมันใบทองกวาว โดยเจ้าของภูมิปัญญาเป็นผู้พาทำ และให้เยาวชนได้ลงมือทำ โดยการดูแลพาทำ แนะนำ อย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอน เป็นกิจกรรม ปฏิบัติการทำสั้มน้ำมันใบทองกวาว ที่จัดภายใน 1 วัน แต่ให้เยาวชนได้เรียนรู้ และมีส่วนร่วมเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอน ของการทำสั้มน้ำมัน เน้นความเรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก และประยุกต์ให้เยาวชนสามารถทำได้

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการทำสั้มน้ำมันใบทองกวาวจากการร่วมกันออกแบบ สำหรับใช้ทดลองถ่ายทอด และพาทำ ให้กับกลุ่มเยาวชนเป้าหมายในกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสั้มน้ำมันใบทองกวาวนอกฤดูกาล”

1. สรุปขั้นตอนการทำสั้มน้ำมันใบทองกวาวจากการร่วมกันออกแบบ เพื่อที่จะใช้สำหรับทดลองถ่ายทอด และพาทำ กับกลุ่มเยาวชนเป้าหมายในชุมชน

ชุดความรู้ใหม่ขั้นตอนการทำสั้มน้ำมันใบทองกวาวที่ร่วมกันออกแบบ นำไปใช้ถ่ายทอดและพาทำ กับกลุ่มเยาวชนเป้าหมายในชุมชน 1 ชุดความรู้

1) การเตรียมใบทองกวาว ในขั้นตอนนี้ จะให้ความรู้กับเยาวชน และพาทำ เกี่ยวกับการคัดเลือก การสังเกต การเก็บใบทองกวาว ทำความสะอาด การนำใบทองกวาวไปตากแดดให้แห้ง การนำมาพรมน้ำ คลี่ซ้อนทับ และการนำมาตากแห้งเย็นใบให้ได้รูปทรงที่สวยงาม เช็ดทำความสะอาดอีกครั้ง ก่อนนำไปใช้งาน

๓๖๓

2) การเตรียมมะม่วงสุก ในขั้นตอนนี้จะให้ความรู้กับเยาวชน และพาทำ เกี่ยวกับมะม่วงสุก ตั้งแต่การคัดเลือก การล้างทำความสะอาดมะม่วง ชนิดคุณสมบัติความแตกต่างของมะม่วง

3) ขั้นตอนการปอกมะม่วง และการแยกเนื้อมะม่วง เพื่อนำไปทำส้มแผ่น ในขั้นตอนนี้จะให้ความรู้กับเยาวชน และพาทำขั้นตอนการแยกเนื้อออกจากเม็ดมะม่วง ใช้วิธีการสับเป็นชิ้นเล็ก ๆ และผ่านบาง ๆ

4) ขั้นตอนการยี/ปั่น ในขั้นตอนนี้ พาทำแนะนำการใช้อุปกรณ์เครื่องปั่นเพื่อการทำให้มะม่วงละเอียด การปรับระดับการปั่น ปริมาณที่นำมะม่วงใส่ในโถแต่ละครั้งที่เหมาะสม การสังเกตเนื้อมะม่วงในโถปั่นที่เหมาะสมต่อการนำไปทำส้มแผ่น โดยการประยุกต์ปรับใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าพื้นฐานที่มีในครัวเรือนเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ประหยัดเวลาขึ้น

5) ขั้นตอนการกวนและการปรุงรส ในขั้นตอนนี้จะพาเยาวชนทำ โดยใช้การกวนบนเตาแก๊ส ให้เยาวชนทราบถึงวิธีการ ปรับไฟที่ใช้กวนที่เหมาะสมข้อควรระวัง วิธีการกวนที่ถูกต้อง การปรุงรส การชิมรสชาติ การสังเกตเนื้อมะม่วง การสังเกตการฉีกตัวของส้มแผ่น และระยะเวลาที่เหมาะสมประกอบกับลักษณะของเนื้อส้มแผ่นที่กวนเสร็จได้ที่พร้อมยกลงจากเตา ตลอดจนแนะนำพาทำ การนำหม้อส้มแผ่นที่ผ่านการกวนไปไปเก็บไว้พักไว้ อย่างถูกต้องมีการป้องกันแมลงและสัตว์ต่าง ๆ

6) ขั้นตอนการแฉะส้มแผ่น หรือการไล่ส้มแผ่น ในขั้นตอนนี้ อธิบายรายละเอียดที่ควรทราบในขั้นตอนการแฉะส้มแผ่น หรือการไล่ส้มแผ่น สาธิตวิธีการแฉะส้มแผ่นหรือการไล่ส้มแผ่น ที่ถูกวิธีให้เยาวชนได้ดูเป็นตัวอย่างก่อน และพาเยาวชนทำสอนจับมือทำอย่างใกล้ชิด

7) ขั้นตอนการตากส้มแผ่น ในขั้นตอนนี้แนะนำอุปกรณ์การตาก การเลือกสถานที่ตากที่ดี และข้อควรระวัง รวมถึงข้อสังเกตเกี่ยวกับส้มแผ่นที่มีลักษณะตากได้ที่เหมาะสม สมควรที่จะเก็บนำไปลวก

8) ขั้นตอนการลวกส้มแผ่น และการพับส้มแผ่น แนะนำวิธีการลวกและพาทำ เมื่อสังเกตว่าส้มแผ่นแห้งดีแล้ว จะเก็บมาลวกโดยลวกแบบเบามือ ใช้วิธีการลวกแบบตะล่อม ๆ รอบ ๆ ใบ ก่อนที่จะลวกส้มแผ่นออกจากใบทองกวาว เพื่อเป็นการถนอมใบทอง ไม่ให้เกิดการฉีกขาด สามารถเก็บไว้ใช้ครั้งต่อไปได้อีก สุดท้ายเลยจะแนะนำการพับส้มแผ่นที่ลวกออกจากใบทองกวาวมาแล้ว ที่มีวิธีการพับซ้อนเนื้อส้มแผ่นไม่ให้ติดกัน

2. สรุปผลการจัดกิจกรรม “ปฏิบัติการทำส้มแผ่นใบทองกวาว นอกฤดูการ” และภายหลังการจัดกิจกรรม ได้มีการถอดบทเรียนเยาวชนผู้ร่วมกิจกรรม ผู้ร่วมกิจกรรมทั่วไป และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยใช้เครื่องมือ After Action Review (AAR)

2.1 เยาวชนผู้ร่วมกิจกรรม

2.1.1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม “ปฏิบัติการทำส้มแผ่นใบทองกวาว นอกฤดูการ”

ก. ๗

เยาวชน ที่เข้าร่วมกิจกรรมมีทั้งหมด 12 คน ส่วนใหญ่ คือ เพศชาย จำนวน 7 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 58.33 และ อีก 5 คน เป็นเพศหญิง คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 41.67 ส่วนใหญ่ คือ อายุ 10 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 33.33 ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 33.33 และส่วนใหญ่เรียนอยู่ที่โรงเรียนวัดท่าจี้ จำนวน 4 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 33.33

2.1.2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสั้แผ่นใบทองกวาว นอกฤดูกาล”

วิธีการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน ส่วนใหญ่ คือ เพื่อนพาผู้วิจัยไปให้ข้อมูลกิจกรรมเพื่อชักชวนและขออนุญาตกับผู้ปกครอง จำนวน 7 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 58.33 และทุกคนสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 100 และเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์การทำสั้แผ่นมาก่อนเลย จำนวน 7 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 58.33

2.1.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติมจากการเข้าร่วมกิจกรรม ความรู้สึกหรือสิ่งที่อยากบอก หลังจากเข้าร่วมกิจกรรม และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการเข้าร่วมกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสั้แผ่นใบทองกวาว นอกฤดูกาล” ของเยาวชน

สิ่งที่เยาวชนได้เรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ได้ทำ ในการเข้าร่วมกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสั้แผ่นใบทองกวาว นอกฤดูกาล” นอกเหนือจากที่เคยทำ มากที่สุด คือ การเก็บใบทองกวาว จำนวน 12 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 100 หลังจากเยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสั้แผ่นใบทองกวาว นอกฤดูกาล” ความรู้สึกหรือสิ่งที่อยากบอก มากที่สุด คือ สนุก จำนวน 12 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 100 หลังจากเยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสั้แผ่นใบทองกวาว นอกฤดูกาล” ได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการเข้าร่วมกิจกรรม มากที่สุด คือ ปีหน้าอยากให้มกิจกรรมอย่างนี้อีก จำนวน 10 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 83.33

2.2 ผู้ร่วมกิจกรรมทั่วไป

2.2.1 สรุปข้อมูลพื้นฐานของผู้ร่วมกิจกรรมทั่วไป ในกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสั้แผ่นใบทองกวาว นอกฤดูกาล”

ร่วมกิจกรรมทั่วไป ในกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสั้แผ่นใบทองกวาว นอกฤดูกาล” มีทั้งหมด 3 คน ส่วนใหญ่ คือ เพศชาย จำนวน 2 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.67 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีอายุ มีอายุ 28 ปี 31 ปี และ 41 ปี ตามลำดับ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จบมัธยมศึกษาตอนต้น 1 คน มัธยมศึกษาตอนปลาย 1 คน และ ปริญญาตรี 1 คน ส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ตำบลอื่น จำนวน 2 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.67 การเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่ ผู้วิจัยชักชวน จำนวน 2 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.67 และทุกคนสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 100 ส่วนใหญ่ ไม่เคยมีประสบการณ์การทำสั้แผ่นมาก่อนเลย จำนวน 2 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.67

๓๕๗

2.2.2 สรุปผลการถอดบทเรียน หลังจากเข้าร่วมกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสัมผัสแบบใบทองกวาว นอกฤดูการ” ของผู้ร่วมกิจกรรมทั่วไป

สิ่งที่ได้เรียนรู้ ได้เรียนรู้การทำสัมผัสแบบใหม่ทุกขั้นตอน เพราะไม่เคยทำมาก่อน และแถวหมู่บ้านใช้ถุงพลาสติก ไม่ใช่ใบทองกวาวเหมือนที่บ้านตัวเอง เวลาแฉะก็จะหนา และลอกออกมาตากแขวนพาดกับเชือกแบบราวผ้า ไม่น่ากินแบบนี้ สักไม่สวยแบบนี้ สีจะคล้ำ ได้ลองหัดแฉะสัมผัส ไม่เคยแฉะมาก่อน อาจจะเคยมีช่วยยาลอกจากใบทองกวาวตอนเด็กบ้าง

ความรู้สึก สิ่งที่ยากบอก หรือข้อเสนอแนะ หลังจากเข้าร่วมกิจกรรม อยากให้มีการจัดกิจกรรมให้เด็ก ๆ อีก เด็กได้มาลองทำจะได้จำ นำความรู้ไปทำเองได้ สถานที่จัดกิจกรรมก็ดีแล้ว เด็กได้เรียนรู้ของจริง วิทยากรที่ถ่ายทอดให้ความรู้ สอนดี มีประสบการณ์จริง

2.3 ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา

2.3.1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ในกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสัมผัสแบบใบทองกวาว นอกฤดูการ”

ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ในกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสัมผัสแบบใบทองกวาว นอกฤดูการ” มีทั้งหมด 3 คน ทุกคนเป็น เพศหญิง คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 100 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีอายุ 48 ปี 64 ปี และ 74 ปี ตามลำดับ ส่วนใหญ่ จบปริญญาตรี จำนวน 2 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.67 ส่วนใหญ่ มีภูมิลำเนาเกิดที่หมู่บ้านตัวเอง ตำบลท่างิ้ว จำนวน 2 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.67 ทุกคนเรียนรู้การทำสัมผัสจากครอบครัว คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 100 ส่วนใหญ่ เริ่มหัดทำสัมผัสตอน ตอนอายุ 13 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.67 และมีประสบการณ์การทำสัมผัส 35 ปี 51 ปี และ 64 ปี ตามลำดับ

2.3.2 สรุปผลการถอดบทเรียน หลังจากเข้าร่วมกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสัมผัสแบบใบทองกวาว นอกฤดูการ” ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการถ่ายทอดภูมิปัญญา

เกี่ยวกับความรู้สึก รู้สึกว่า เด็ก ๆ ที่มาร่วมกิจกรรม มีความกระตือรือร้นดี เด็กที่มาต่างวัยกัน มีผลต่อการเรียนรู้ไม่เท่ากัน กิจกรรมจัดช่วงวันหยุด เด็ก ๆ เลยจะสบาย ๆ มาสายหน่อยเป็นธรรมดา

สิ่งที่ยากบอก ข้อดีของการถ้าเด็กได้มาร่วมกิจกรรม คือ เป็นกิจกรรมที่จะฝึกให้เด็กมีสมาธิ ฝึกให้เป็นคนสะอาด หัดให้ทำอะไรเป็นขั้นเป็นตอนได้ ฝึกให้เป็นคนอดทน เห็นประโยชน์ของสิ่งที่มีในชุมชน และได้เรียนรู้การถนอมอาหารให้เกิดประโยชน์ไว้รับประทานในครัวเรือนได้

ข้อสังเกตเพิ่มเติม ถ้าต้องการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ให้เด็กสามารถนำไปต่อยอดได้จริง ควรเข้าไปทำในโรงเรียนน่าจะได้ผลมากกว่า อาจจะไปอยู่ในวิชาการงานพื้นฐาน หรือเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โดยทำในชั้นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป เพราะเป็นเด็กที่โตพอที่เรียนรู้แล้วจะนำไปทำต่อได้ ส่วนการทำในครอบครัว หรือการทำในชุมชน จะเป็นลักษณะให้เด็ก

๓๖๗

ได้เรียนรู้ซึมซับภูมิปัญญา ในชุมชนมีเด็กจำนวนน้อย ไม่หลากหลาย ในการชักชวนเด็กมาร่วมกิจกรรมถ้าไม่รู้จักกันไม่คุ้นกัน ผู้ปกครองต้องมีส่วนรับรู้ช่วยตัดสินใจจะดี และต้องมีวิธีการดึงดูดให้เด็กสนใจมาเข้าร่วมมากขึ้น และในการเริ่มกิจกรรมอาจจะต้องเร็วขึ้นในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม กรณีจะให้ภูมิปัญญาคงอยู่ในชุมชนสืบต่อไป ผู้ปกครองต้องปล่อยให้เด็กมีส่วนร่วมภายในครอบครัวเวลาทำสัมแผ่น และโรงเรียนต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อนำการทำสัมแผ่นไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน ให้เด็กนักเรียนได้มีประสบการณ์เพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากข้อเสนอแนะในการทำกิจกรรม “ปฏิบัติการทำสัมแผ่นใบทองกวาว นอฤดูทูล” ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการถ่ายทอดภูมิปัญญา โรงเรียนต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อนำการทำสัมแผ่นไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน ให้เด็กนักเรียนได้มีประสบการณ์ เพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียน ถ้าต้องการให้มุ่งผลสัมฤทธิ์ ให้เด็กสามารถนำไปต่อยอดได้จริง ควรเข้าไปทำในโรงเรียนน่าจะได้ผลมากกว่า อาจจะไปอยู่ในวิชาการงานพื้นฐาน หรือเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โดยทำในชั้นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป เพราะเป็นเด็กที่โตพอที่เรียนรู้แล้วจะนำไปทำต่อได้ ส่วนการทำในครอบครัว หรือการทำในชุมชน จะเป็นลักษณะให้เด็กได้เรียนรู้ซึมซับภูมิปัญญา

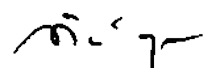
ข้อเสนอแนะต่อยอดงานวิจัย

การต่อยอดงานวิจัยครั้งนี้ ถ่าลองนำชุดความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทำสัมแผ่นใบทองกวาว ของชุมชนบ้านตัวเกา ที่เป็น Explicit Knowledge และ New Knowledge แล้วจากงานวิจัยครั้งนี้ ลองสร้างสื่อการเรียนรู้ในลักษณะเรื่องเล่าการ์ตูนภาพเคลื่อนไหว และให้เกิดการเข้าถึง เผยแพร่ในกลุ่มเยาวชนเป้าหมาย ผ่านสถาบันการศึกษา น่าจะสร้างความน่าสนใจ และเป็นการช่วยเพิ่มการซึมซับเรียนรู้ภูมิปัญญาของตนเองได้

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

งานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้เนื่องจาก แรงบันดาลใจจากในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ทรงเป็นแบบอย่างแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน และทรงเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาต่อปวงชนชาวไทยและชาวแม่โจ้อย่างหาที่สุดมิได้ ตลอดจนความเอื้อเฟื้อจากคณาจารย์ อาจารย์พิเศษ และบุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จากความเกื้อกูลของเพื่อนร่วมรุ่นในหลักสูตรการพัฒนาศาสตร์สังคมรุ่นที่ 17 ทุกท่านตลอดเวลาที่ผ่านมา

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผู้ซึ่งคอยชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษาทุกอย่างเกี่ยวกับการทำงานวิจัย มอบกำลังใจและความเมตตาให้กับข้าพเจ้าตลอดเสมอมา จนทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐวิภาณ สุทธิกุลบุตร ที่ท่านคอยให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวางแผนงาน

และการเก็บข้อมูล เพื่อให้งานวิจัยออกมาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย ที่ท่านคอยห่วงใย และให้คำแนะนำการทำวิจัย ช่วยวางแผนการแบ่งเวลาในการทำงานวิจัยเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ กำลังใจจาก ญาติ พี่น้อง ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้า ขอบพระคุณทุกการสนับสนุนและกำลังใจที่เต็มเปี่ยมในทุกช่วงเวลาจากคู่ชีวิตของข้าพเจ้า ขอกราบขอบพระคุณ พี่ ป้า น้า อา เจ้าของภูมิปัญญาผู้เสียสละเวลาให้กับงานวิจัยของข้าพเจ้าเพื่อให้ภูมิปัญญาคงอยู่ต่อไปกับชุมชนทุกท่าน และขอทูลอ้อนจะก่อเกิดเป็นประโยชน์จากงานวิจัยนี้ อุทิศแด่ บิดา และมารดา ผู้เป็นที่รักยิ่งของข้าพเจ้า รวมถึงบรรพบุรุษผู้สร้างสังคมภูมิปัญญา “สัมพันธ์ในทองกวาว บ้านตัวเกา”ทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

กิมหลี่ บรรเทาทุกข์. 2565. สัมภาษณ์. 9 เมษายน.

ผานิตย์ นาขยัน. 2562. ภูมิปัญญาไทย. เชียงใหม่: สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

วิจารณ์ พานิช. 2549. การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

สามารถ จันทร์สุรย์. 2534. ภูมิปัญญาชาวบ้าน คืออะไร อย่างไร. น. 88-94. ใน การสัมมนาทางวิชาการ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สืบค้นข้อมูลเล่มการค้นคว้าอิสระฉบับสมบูรณ์

ได้ที่ เว็บไซต์ .....

Link: http://.....

ก. ๗